

Vechten tegen de

Dr. Ir. Léon Jansen is strategisch adviseur bij Schuttelaar & Partners (leon.jansen@schuttelaar.nl, www.schuttelaar.nl). Hij is gespecialiseerd in de duurzaamheid en gezondheid van voedsel.

Zodra een maatschappelijk onderwerp veel interesse kweekt, is het hek van de dam. Iedereen heeft wel een mening, veelal verwoord via tweets, blogs of vlogs. Zo worden 'nieuwe werkelijkheden' makkelijk verspreid en kunnen de emoties snel hoog oplopen. Hoe heeft het zo ver kunnen komen en belangrijker nog, hoe kunnen we maatschappelijke discussies weer over de feiten laten gaan?

De technologie is tegenwoordig bepalend voor het maatschappelijk debat. De informatievoorziening is reusachtig gegroeid de afgelopen 30 jaar. Wie kent het nog, de encyclopedie in boekvorm? Vroeger kozen we het juiste boek op basis van de begin-

letters van het trefwoord op de rug van de encyclopediedelen. Nu typen we een zoekterm in en onmiddellijk verschijnen duizenden links met informatie op je scherm. Deze informatie wordt ook veel sneller verspreid, waardoor het bereik van

een discussie veel groter is geworden. Niet alleen de zeer geïnteresseerden, die naar de bibliotheek gaan en in de boeken duiken, praten tegenwoordig een woordje mee. Iedereen kan snel (al dan niet onderbouwde) informatie van het internet halen, zich op basis daarvan een mening vormen en die vervolgens gemakkelijk via social media of online discussiefora uitventen. En hier gaat het weleens fout. Niet iedereen is namelijk getraind om goed in te schatten hoe betrouwbaar de informatiebron is. Dat is iets waar het onderwijs nog veel aandacht aan mag geven.

Iedereen een expert

Iedereen vindt op internet snel en eenvoudig een podium voor zijn of haar mening. Met als gevolg dat men zich zo kan profileren als een (ervarings-)deskundige

bierkaai

of 'journalist'. Veel mensen voelen zich dan ook niet belemmerd om als expert te acteren. Want ze hebben immers de moeite genomen om online informatie op te zoeken, of ze hebben ergens iets van een ander gehoord, en dus het is waar. $N = 2^*$ dus het moet zo zijn! Dat is de staat van de waarheidsvinding tegenwoordig en dan heb ik het nog niet eens over het fenomeen nepnieuws.

Dit is een gevaarlijke ontwikkeling die de positie van de wetenschap schaadt. Wetenschappers kunnen hun expertise veel minder goed uiten. Sterker, hun mening wordt door al die online 'experts' in twijfel getrokken. Het feit dat iemand decennia ergens op heeft gestudeerd, wordt volkomen genegeerd. Eenieder die beweert dat het anders zit, wordt op social media (bijna) net zo geloofd als de wetenschapper. Wetenschappers kunnen onmogelijk reageren op alle onzin en aantijgingen. Want het vergt een dagtaak om mensen te proberen uit te leggen hoe iets nu werkelijk in elkaar zit. Bovendien staat 'de andere kant' helemaal niet open voor een wetenschappelijk gefundeerd college, dat het tegendeel bewijst. Het is dus vechten tegen de bierkaai.

De burger

Sociale media hebben een enorme impact. Veel mensen delen zo hun halve leven en persoonsgegevens. Privacy is geen zorg in dit parallelle online universum dat vooral de positieve kanten van het leven belicht. Deze massaal gedeelde goed-nieuwsshow wekt de indruk dat we met z'n allen veel socialer zijn geworden. Maar je kunt ook volkomen anoniem reageren richting het grote publiek. Als onbekend individu kan je alles zeggen, zonder dat je er persoonlijk op wordt aangesproken. Je kunt anoniem volkomen individualistisch en ongenueanceerd reageren in het maatschappelijke debat. Eindelijk een mogelijkheid om die

wetenschappers in hun ivoren toren te laten horen hoe de burger erover denkt!

Biedt weerstand

Het gebruik van schuilnamen bij Twitter en andere social media leidt ertoe dat iedereen onbelemmerd zijn of haar emoties en frustraties kan afreageren op anderen met een andere mening. Verwensingen en bedreigingen komen met grote regelmaat voor op deze 'sociale' platforms. Ook ik ben wel eens naar de brandstapel verwezen in zo'n vurig debat. Op zich is het begrijpelijk dat wetenschappers hier niet langer op reageren. In hun sociale functie als wetenschapper op een openbare universiteit, zijn contactgegevens eenvoudig vindbaar. Het gevolg van een eigen mening, kan jarenlange spam zijn, die je je liever bespaart. We hebben tenslotte al genoeg mails in ons postvak. Toch ben ik van mening dat de experts zich moeten blijven laten horen, al is het maar om als een Asterix en Obelix vanuit het bekende Gallische dorpje weerstand te blijven bieden tegen de overmacht van de online Romeinse legioenen vol lege meningen en halve waarheden. Ik ben geen Marxist, maar ik beveel de strijdkreet "Wetenschappers aller vakgebieden verenigt u" van harte aan. Als zelfs professionals onwaarheden voor lief nemen door hier niet meer tegen te ageren, is het hek echt van de dam.

Hoe het tij te keren?

Wat kunnen de experts nu doen om weerstand te bieden tegen de ongefundeerde visies uit in (vooral) de social media? Ik zie twee opties. Enerzijds zouden de experts poules kunnen vormen met een eigen podium, bijvoorbeeld een website, waarop ze gestructureerd hun visie aanbieden aan de maatschappij over actuele issues. Door

met enkele experts samen een gedragen visie op een naslagsite te publiceren, kan in ieder geval deze bron gebruikt worden als referentiesite voor de expert-stem over een onderwerp. De moedige wetenschappers die ernaar verwijzen kunnen zich dan beroepen op een podium waarnaar ze verwijzen en worden waarschijnlijk minder direct op hun persoonlijke visie aangevallen.

'Wetenschappers kunnen onmogelijk reageren op alle onzin en aantijgingen'

Een andere optie is om een verbond te sluiten tussen een groep van experts op verschillende gebieden en een groep van serieuze wetenschapsjournalisten. Deze journalisten kunnen issues, die een hot topic op social

media zijn, toetsen aan de visie van de wetenschappers die ze daarvoor systematisch benaderen. Via de landelijke pers kan dan een gefundeerde toelichting op een maatschappelijk issue worden verkregen. Nu lopen deze contacten vaak via individuele connecties. Ik denk dat een meer structurele opzet kan helpen om de benodigde feedback en inzichten te verzamelen.

Of we daarmee de emoties uit de discussie krijgen? Nee. Maar ik denk dat dit niet nodig is. Emoties tonen juist de betrokkenheid van personen bij een onderwerp. Wel denk ik dat het nodig is om te zorgen dat deze discussies gebruik blijven maken van de juiste feiten en inzichten, en dat degene die deze inzichten verschaffen zich veilig kunnen voelen om ze te uiten. De hier genoemde opties om expertvisies te ventileren, kan daarbij helpen.

Léon Jansen

* $N=2$ slaat op een steekproef onder twee personen en het gegeven dat de gevonden feiten daarmee slechts een zeer beperkte kans hebben een juiste weergave van de algemene werkelijkheid te weerspiegelen.